

Іван Загрійчук,

доктор філософських наук, професор,

Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

ФІЛОСОФСЬКІ ВАДИ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Немає такої сфери життєдіяльності людини, котра б не потребувала істинного розуміння предметного поля, в якому доводиться жити і працювати. Знання є необхідним для орієнтації людини у світі. Однак, його недостатньо для побудови належних умов гідного існування. Для успішного оволодіння зовнішнім світом, який є основою практичного характеру людського буття, необхідні ще й воля, втілення знань в тканину суспільного буття. Втілення, що означає буквально "надання ідеям, знанням тілесності, матеріальності". Успішна реалізація ідей, звичайно ж, залежить від волі. Але навіть наявність вольової складової в практичному житті не приносить бажаного результату, якщо ідеї не відповідають критеріям істинності.

Враховуючи ту обставину, що наше розуміння реалізується через поняття, які є формами мислення, можемо стверджувати: не варто розраховувати на успіх там, де немає істинного розуміння предмета діяльності, істинного поменування не лише предметів діяльності, а й інструментів, які при цьому використовуються. Отже, будемо міркувати про "правильні" назви, дискурс, слововживання, які можуть як сприяти розумінню, так і затемнювати його, вводити в оману. Мова, звичайно ж, не йде про банальні висловлювання на кшталт: "Як корабель назвеш, так він і попливе", а про дещо інше, більш важливе. А саме про філософські вади політичного дискурсу, без виправлення яких важко розраховувати на вагомі практичні результати.

Для виявлення таких вад непотрібні навіть тривалі наукові дослідження. В сучасному українському політичному дискурсі вони зустрічаються на кожному кроці. Наприклад, чи не на всіх рівнях політичних дискусій часто вживається поняття "Західна Україна". Чи відповідає це поняття політичним реаліям сьогодення? Звичайно ж, ні. Адже Західна Україна зникла з політичної мапи світу, коли в результаті поразки української національної революції відійшла у небуття ЗУНР. Вживання цього терміну в сучасному політичному дискурсі означає неявне заперечення унітарності сучасної української держави. Виявляється, що якщо є Західна Україна, то є й інша, відповідно Східна Україна. А тоді чому не може бути України Південної, чи навіть Північної і т. ін. Вживаючи такі терміни, ми, навіть не бажаючи цього, множимо "України", ділимо її на частини, допускаємо суверенізацію цих частин політично й юридично цілісної держави в своїх міркуваннях.

За протилежними прикладами звернемося до функціонування політичних дискурсів в інших країнах. Південна частина Федеративної

Республіки Німеччини, незважаючи на федеративний устрій цієї держави, не називається німецькими політиками "Південною Німеччиною", а зветься Баварією, землею, яка є складовою єдиної Німеччини.

Інші приклади. Росіяни східні терени своєї держави називають Далеким Сходом, але аж ніяк не Східною Росією. Так само й Сибір. В силу величезних територій його різні частини називають Східним і Західним Сибіром, але, знову ж таки, не Східною Росією і тим більше не Сибірським ханством, як називались ці землі в далекому минулому.

Ще одним нонсенсом сучасного політичного життя в Україні є розмови про федералізацію й "особливі статуси" окремих територій. Аналіз генези таких ідей вимагає розгляду зазначеної проблеми в контексті глобального розвитку. Не вдаючись у детальний аналіз явища, звернемо увагу на те, що трендом світового розвитку в останні десятиліття стала уніфікація законів не лише в межах національних утворень, але й приведення національного законодавства багатьох держав до міжнародних стандартів. Сьогодні, навіть федеративні держави, будучи такими за конституцією, все більше за своєю політичною практикою та організацією життя нагадують унітарні централізовані політичні організми.

Сучасний етап розвитку державних утворень є продовженням логіки розвитку політичної організації суспільства. А вона полягає в тому, що трансформації політичної організації життя спільнот відбувались не від унітарності через федералізацію, конфедералізацію і подрібнення політичного цілого на трайбалістські утворення, а навпаки – від дрібних, примітивних форм політичної організації племен та їхніх союзів через конфедералізацію, федералізацію до унітарної форми організації суспільного цілого.

Розвиток економічних, культурних, політичних та інших відносин неминуче призводив до необхідності мати на всій території держави єдині закони, які б сприяли розвитку взаємовідносин між громадянами в усіх сферах життя. Звичайно, в історії є багато інших прикладів формування сучасних держав, але унітарність є вищою і прогресивнішою політичною формою організації життя, ніж попередні. Свідченням цього є як тенденції в розвитку сучасного федералізму, так і зафіксовані вище процеси зближення законодавства національних держав і приведення їх до міжнародних стандартів.

Федералізація унітарної держави, особливо коли вона не багатонаціональна, а практично мононаціональна з іноетнічними вкрапленнями, була б небезпечною для України, оскільки сьогодні це означало б фрагментацію держави, її політичну ерозію. Водночас слід зазначити, що недоречність федералізації не лише не заперечує місцевого самоврядування, а навіть передбачає його, якщо останнє спирається на загальнодержавні закони.

Ще одним безглуздом політичної риторики є проблема ідеології і той когнітивний дисонанс, який панує навколо цього питання. З одного боку, ми постійно чуємо з вуст деяких політиків, що нам ідеологія не потрібна, а з другого, – нарікаємо на те, що у нас існують не політичні партії, а лише "політичні бізнес-клуби". В такому наріканні неявно присутня потреба і вимога до партій визначитись з ідеологією, ідеями, які вони прагнуть реалізувати через державні важелі у випадку їх приходу до влади.

Заперечення закріпленої через конституцію державної ідеології зовсім не означає відмову від ідеології взагалі. Як людина не може жити без попередньо окреслених світоглядних ідей, так і держава не здатна досягти будь-яких цілей, якщо вони не заявлені у вигляді програмних ідей, на яких ґрунтується політична практика. І тільки через вибори, як демократичну процедуру, виборці вирішують під якими ідеологічними знаменами їм належить жити в наступну політичну каденцію. Така процедура не передбачає конституційного закріплення ідеології. Вона робить можливим процес постійного оновлення ідей, що лежать в основі ідеології. Така організація політичного життя є найбільш адекватною формою розвитку суспільства, оскільки дозволяє громадянам вчасно і в цивілізований спосіб запроваджувати зміни, які визрівають в надрах політично організованої спільноти.

Ще одним недоліком сучасного українського політичного дискурсу є спотворене розуміння політики. Як не дивно, але таке спотворення можна почути навіть з трибуни Верховної Ради, коли в полемічній пристрасності деякий депутат може собі дозволити кинути заклик: "Давайте не займатись політикою, а вирішувати конкретні питання". Чи не нагадує цей заклик банальні міщанські, обивательські розмови про відстороненість від політики, про байдужість до неї й одночасні скарги такого ім'ярека на високі тарифи, низьку зарплату та пенсії. Виходить, що нібито усі ці проблеми не є наслідком конкретних політичних процесів та рішень.

Будь-яка проблема на загальнодержавному рівні, як це не дивно буде звучати для "аполітичних громадян" і депутата, який не бажає займатись політикою, не може не бути політичною, адже політика – це узгодження інтересів різних соціальних груп та прошарків у масштабах всього суспільства. І не може політика обмежуватись боротьбою за владу, про що довелось почути на одній із науково-практичних конференцій. Якщо прийняти цю тезу за істину, тоді виникає питання: чим повинен займатись обраний депутат, отримавши мандат на виборах? Очевидно, що питання є риторичним.

Описаними вище вадами український політичний дискурс не обмежується. Але вже наведених прикладів досить, щоб зробити висновок про необхідність підвищення політичної культури як політиків, так і громадян, від яких залежить стан справ у суспільстві і, врешті-решт, їхній добробут та політичний комфорт.